

Het is nu een goede maand geleden, dat er één van ons, om precies te zijn: een van de koorleden van huis weggelopen is naar een Trappistenabdij in Brabant, -of een Cisterziënzerabdij zoals het plechtig op de enveloppe staat, -want ik heb pas een brief van hem gekregen. Daaruit het volgende fragment.

"Dit weekend is hier een yogaleraar geweest. Een geweldige man, die mij van 6 tot half 8 's morgens als een slappe dweil behandeld heeft; wel pijnlijk soms, maar ik voelde me heerlijk vrij; je adem wordt veel ruimer. Ik wil nu echt doorzetten met yoga en een beetje ascetisch gaan leven. In deze vastentijd is dat bijzonder zinvol, geloof ik. 's Morgens hebben wij een soort meditatie in een uiterst sober kapelletje. In een zenhouding zitten wij een half uur "leeg te worden", "ontvankelijk te zijn" in het schemerduister van een enkele kaars; niet nadenken is één van de belangrijkste elementen van dit soort meditatie. De tijd is ook uiterst geschikt: om een uur of 6 is het nog stil, behalve de vogels die nu met de dag mooier beginnen te fluiten."

Het is allemaal een beetje "uiterst" en "geweldig" en "mooi" en "heerlijk", maar wat wil je met iemand die tot over zijn oren verliefd is. Het is misschien wel een beetje indiscreet om zoiets voor te lezen. Maar ik moet vandaag wat zeggen over "bidden", en dat is al zowat, maar als je het dan van deze kant aanpakt, dan "gaat" het nog wel. Meditatie kan je desnoods nog wel verkopen.

Dat is dan maar goed ook, want ze zijn niet allemaal als die ene afzonderling. Een andere jongeman zei me: "bidden? wie praat dáár nu nog over? in deze tijd?". Deze tweede achtervolgt me de laatste weken overal als een lastige vlieg. De meeste van zijn leeftijdgenoten zullen ook wel zo denken, -maar wat erger is: ik vind die gedachte ook ergens in mezelf, -en nu denk ik óók te spreken namens de ouderen onder ons. Weten wij nog wat bidden is? en doen we het? of doen we net als die Franse vaders die hun kinderen naar de kerk sturen en zelf thuisblijven? Zo van: op school leren ze tegenwoordig niet eens meer bidden! Bidden hoort bij het pakket "opvoeding", maar als je eenmaal volwassen bent?

Ik overdrijf, ik weet het. U zit tenslotte wél hier. Het is trouwens onzin. Want een mens die werkelijk bidt, een "man van gebed" heet dat, -zo'n mens is kind en volwassene tegelijk: op dat moment geen vader en geen zoon, geen man en geen vrouw, geen professor of drogist, maar enkel een mens, een mens van vijftig of vijftien of vijf jaar, dat doet er weinig toe. Een biddende mens is een pasgeboren mens, "zeven maal opnieuw, klein gekregen, uitgeworpen, om mens te worden".

Zitten we daarmee midden in de "regressie" van Freud? (de terugval naar een vroeger ontwikkelingsstadium, op de vlucht voor de werkelijkheid van nu). Ja, we moeten werkelijk oppassen: niet alleen de jeugd hier zit op de loer, want wie waren ook al weer de eersten die zo brutaal over God en godsdienst durfden spreken? Nietzsche, Marx, Freud? Die zijn zelfs allang dood, maar in hun graven liggen ze nog steeds op de leer. God als projectie, godsdienst opium van het volk, God is dood.

Zolang als het gaat over meditatie en kontemplatie, red ik het nog wel. Nietzsche zelf heeft zeker héél wat gemediteerd en gekontempleerd, Marx niet minder, Freud net zo. Jezus trouwens ook. Lukas vestigt daar herhaaldelijk de aandacht op, minstens vijf- of zesmaal méér dan zijn collega's. -Lukas heeft kennelijk een persoonlijke interesse voor gebed en liturgie. Hij is de enige die in zijn verhaal een aantal nummers heeft opgenomen uit de liedbundel van de oude kerk: Benedictus, het Danklied van Maria, Gloria, Nunc dimittis. Ze staan er nu nóg in!-

Welnu, diezelfde Lukas vertelt: "Er werd meer dan ooit over hem gepraat en massa's mensen stroomden samen om naar hem te luisteren en om genezen te worden van hun ziekten. Telkens zocht hij echter de eenzaamheid op om te bidden" (Lk 5).

Daarmee was Jezus ook eigenlijk begonnen: in de eenzaamheid, in gebed, in vasten. "Vervuld van de heilige geest kwam Jezus terug uit de Jordaanstreek (waar hij zich had laten dopen). Daarna leidde de heilige geest hem door de woestijn, veertig dagen lang, en probeerde de duivel hem te verleiden. Al die dagen at hij niets, en toen ze voorbij waren, had hij honger" (Lk 4).

Het christendom heeft het vasten en het gebed niet uitgevonden. De Joden vasten, de Mohammedanen, de Boeddhisten. Ik vind het in alle godsdiensten mij bekend. Door de leegte heen tot naar de grond van je bestaan. Stilte, luisteren, ruimte scheppen, lawaai en drukte van je afgooien, eindelijk tot jezelf komen. Een psychische milieu-zuivering van een psychische milieuverontreiniging. Los van verslaving, vrij van verdoving. Concentratie. Jezelf worden. Eigenlijk bijzonder modern. Misschien hebben we er een klein beetje idee van als we stoppen met roken, of als we weinig eten en drinken voor de lijn. Menigeen ervaart dat als een verfrissing, een verjonging. We zouden allemaal eens een week of een maand of een jaar naar een trappistenabdij moeten kunnen. Vasten en bidden zou je eigenlijk moeten kunnen gaan doen als je er een onbedaarlijke zin in hebt, als je er eenvoudig niet meer langs kunt (maar anders ook niet).

Vasten is niet zozeer boete als wel een techniek om tot meditatie te kunnen komen. Daarom kun je vasten en gebed ook niet afkopen met een vastenbijdrage. Het gaat niet om een "offertje" (een offer kan trouwens nooit klein zijn), en helemaal niet om zelfkwalling. Het gaat ook niet over twee kruistekens met wat gebrabbel ertussen.

Meditatie en vasten kun je niet vervangen door een geldelijke bijdrage. Geldgeven valt onder een heel andere rubriek. Misschien zou het daarom beter zijn om in de begroting van deze kerk een post "steun aan goede werken" op te nemen en daaruit te betalen als het ons gevraagd wordt. Dan kost een mis voortaan vier gulden in plaats van drie, dat is nog altijd een koopje. Of een grote pot voorin de kerk.

Jezus was een man van gebed. Iemand die vanuit de stilte sprak, vanuit een achtergrond van stilte. "Omstreeks die tijd trok Jezus de bergen in om te bidden; de hele nacht bracht hij door in gebed tot God" (Lk 6). De verheerlijking op de Thabor wordt door Lukas verhaald als een regelrechte gebedservaring. Ik laat hem zelf aan het woord. (Lk 9)

Nu is er een element bijgekomen, of liever: niet iets maar iemand. Iemand die zegt: "Jij bent mijn zoon; jou heb ik lief, kind naar mijn hart!" (Lk 3). Inkeer en "ontlediging" om vrijer en opener te worden voor je bestaansgrond: daar zal niemand bezwaar tegen hebben, geen psycholoog en geen psychiater, geen filosoof en zelfs geen natuurwetenschapper. Dat is geen projectie en geen regressie. Het is zelfs oergezond.

Maar voor sommigen krijgt die leegte een zweem van een gezicht. En dan wordt het misschien bedenkelijk. Je bent niet meer alleen, je begint een aanwezigheid te vermoeden, een "Hij" of een "Gij". Je ervaart dat niet als een frustratie maar als een vervulling, een genade, wel als een vuur, maar niet als een vuur dat verwoest, wel als een verwoestende kracht, maar "Hij" beschermt je, draagt je, bedekt je met zijn hand, wel als een storm, maar een storm die zijn adem inhoudt als hij aan je voorbijgaat.

Voor een ander, aan wie dat niet gegeven is, die alleen maar desolaat ronddoelt in de woestijn, of die ervoor zorgt daar heel ver uit de buurt te blijven, voor zo iemand is God of "Gij" of "Jij" géén genade. Misschien wel een ergernis, zeker als hij wordt opgedrongen. Niets is zo persoonlijk als God. Je kunt niet anders hebben dan een persoonlijke God, of anders géén God.

Maar waarom zou die personifikatie van de leegte en de ruimte en de duisternis moeten worden opgedrongen? Laat iemand, ook in deze kerk, gerust tegen mij zeggen: ik geloof niet in een persoonlijke God. Misschien is hij eerlijker dan ik, spreekt hij vanuit een dieper beleven van zijn bestaansgrond. Laat hij ook zó het "Gij" verstaan dat wij hier gebruiken. Dat wil geen dwang zijn. Misschien zijn wij wel naïefer dan hij. Misschien ook niet. Dat hoeven wij voor elkaar niet uit te maken.

De aanwezigheid van die ander, die "derde" zou ik willen zeggen, daarvan was Jezus zich zeker heel sterk bewust. Maar ook dát is geen vinding van hem persoonlijk. Ik lees in de Koran: "Zie je niet in, dat Allah weet heeft van al wat er is in de hemel en op aarde? Geen geheime ontmoeting van drie, of hij is de vierde, niet van vijf, of hij is de zesde, niet van minder of meer, of hij is erbij, waar ze ook zijn. En straks, op de dag van de opstanding, zal hij hen voorhouden wat ze gedaan hebben. Voorwaar, Allah is de Alwetende!" (58, 7)

Voor Jezus had die aanwezigheid wel iets heel eigens: met name iets vertrouwelijks. Bij Lukas wordt dat onderstreept in het verhaal over het Onze Vader. De leerlingen zien hem bidden, en dan worden ze a.h.w. jaloers, dan willen ze het óók. En dan laat Jezus hen zeggen: "Vader", niet "onze Vader", zoals bij Matteus, maar direkt: "Abba", pappa. (Lk 11).

Ik heb vroeger altijd gedacht, dat bidden-om-iets-te-krijgen een lager soort bidden betekent dan de kontemplatie. Ik begin daar nu toch anders over te denken. O zeker, als je nog weinig inzicht hebt in de wetten van de natuur, dan komen ziekten en rampen en zelfs oorlogen op je af als een noodlot, dat bestuurd wordt door mysterieuze machten, en dan wil je die machten gunstig stemmen, dan ga je offers brengen om ze te verzoenen (of je laat "duimen" voor een examen, zoals mij verleden jaar nog gevraagd werd!). Maar dat is helemaal niet het beeld dat Jezus oproept als hij bidt en ons leert bidden. Die God van hem is een Vader die weet wat in de mens is, die het protocol doorbreekt en zegt dat we het offer het offer moeten laten en de dienst in de war sturen, omdat ons te binnen schiet dat er nog iemand iets tegen ons heeft.

Het vraaggebed is veel moeilijker dan de meditatie. Vragen doe je altijd aan iemand. Het vraaggebed veronderstelt geloof in een hoogst persoonlijke God. Maar dan komt het allermoeilijkste: bidden om iets. Om wat? Om regen voor de boeren en tegelijk om mooi weer voor de toeristen? Heeft God soms een computer om alle tegenstrijdige belangen te combineren? -Of om onderlinge liefde in je gezin, en om licht voor Nixon en Mao? Of toch ook maar weer voor een examen? Onze God is geen god die tussenbeide komt. Zo'n simpel godsbeeld hebben wij niet, neem ik aan. Maar toch: een mens die vraagt is een mens die het open houdt, en weigert te geloven dat ongeluk en kwaad het laatste woord hebben. Iemand die niet kan vragen en niet kan hopen, die zichzelf niet beleeft als één gróte vraag: zo iemand staat voor de blinde muur van de zinloosheid. Iemand die bidt tot zoiets vaags als God, zo iemand gelooft in zoiets absurds als een uiteindelijke zin. Zo iemand is dankbaar voor alles wat hem gegeven is. Een verzameling van zulke mensen: is dat misschien deze gemeenschap van de heilige geest? Zo iemand was, in ieder geval, de Jezus die Lukas heeft geschilderd.

Bernard Huijbers S.J.